

Софія Витівська

**Церква у форматі web 2.0 (на прикладі
Української греко-католицької церкви)**

Sofia Vytivska

**Church in Web 2.0 Format
(The Ukrainian Greek Catholic Church Case)**

Abstract. This article outlines the digital communication strategy of the Ukrainian Greek Catholic Church. First, the author examines a number of UGCC official documents on digital activities, including documents of the Second Vatican Council, which was the first instance when the UGCC explicitly addressed the media as an important influence on public opinion, and identifies the benefits and risks that UGCC perceives in online activities. Second, the article presents and analyzes the major web resources and digital projects of the UGCC, including the history of their appearance, the functions they perform, and the content itself.

Areas of UGCC digital activity include the work of cross-media (websites of newspapers and magazines, online radio and online television), the UGCC's official websites, thematically focused online media (youth, biblical), blogs and personal pages of clergy members on social networks, communication through key figures of the UGCC and the use of IT technologies, in particular for the creation of mobile applications. Three levels of UGCC online communication are addressed: communication between the UGCC and the world, communication between the UGCC clergy and its faithful, and internal communication between Greek Catholics.

Keywords: Ukrainian Greek Catholic Church, the Second Vatican Council, new media, social networks, virtual reality, Internet, Cyberspace.

Цифрове суспільство XXI ст. перебуває в нерозривному зв'язку з новітніми технологіями. Інтернет не просто можливість, а необхідність для сучасної людини. Нове покоління, виховане в цифрову епоху, сприймає фізичну та віртуальну реальність майже як тотожні. Провідним джерелом інформації, платформою для комунікації та просування стали нові медіа. Тому сьогодні, щоб виконувати свої функції ефективно, соціальні інституції стають учасниками інтернет-спільноти та активно представляти себе в просторі інтернету. Це завдання важливе, зокрема, для Церкви – інституту, що є невід'ємною складовою становлення та розвитку українського суспільства та користується його значною довірою та підтримкою. Католицька церква, готова до змін і трансформацій світу, намагається побудувати діалог із суспільством «мовою часу». Дослідження комунікації Української греко-католицької церкви (далі – УГКЦ) через нові медіа відбуваються лише фрагментарно, тому актуальність цього дослідження полягає в глибшому вивченні та висвітленні комунікативних стратегій УГКЦ саме в площині цифрових технологій.

У межах дослідження ми використовували праці таких науковців із розвитку та специфіки нових медіа, як: Борис Потятиник, Ричард Крейт, Мирослава Чабаненко та інші. Також спиралися на доробок таких дослідників комунікації Католицької церкви в інтернеті, як: Юліана Лавриш, Наталія Гадьо, Марія Петрушкевич, Тарас Різун та інші.

Мета дослідження – окреслити стратегії комунікації УГКЦ в інтернет-просторі.

Досягнення зазначеної мети потребує виконання таких завдань: проаналізувати важливість та доцільність використання інтернету, як платформи для популяризації ідей УГКЦ; визначити напрями та ефективність комунікаційних стратегій УГКЦ у мережевому медіапросторі; представити основні вебресурси та цифрові проекти УГКЦ, та проаналізувати їхню діяльність.

Інституційне існування УГКЦ почалося 1596 р., коли Синод єпископів Київської митрополії на чолі з митрополитом Михайлом Рогозою підписав Берестейську унію. З цього часу УГКЦ входить до складу Східної католицької церкви й перебуває під верховним правлінням Римського архієрея.

Знаковою подією, яка поклала початок новому етапу в розвитку Католицької церкви, став Другий Ватиканський (XXI Вселенський) Собор (1962–1965 рр.), скликаний папою Іваном XXIII. Він остаточно відділив Католицьку Церкву від державного впливу й

поклав початок міжрелігійному та міжконфесійному діалогу, відчинив двері Католицької церкви «усім культурам світу, всім мовам та здоровим людським звичаям усіх рас і народів, щоб освятити все, що людське, без різниць культур чи рас» (Сапеляк, 1967, с. 21).

Богословський аналіз документів Другого Ватиканського Собору дає змогу говорити про нові підходи: душпастирський (відкритість до проблем і потреб сучасної людини), новий стиль документів, прийнятих на Соборі (відхід від консервативних формул «анафеми» й «канонів», натомість спрямованість на діалог і співпрацю), відкритість до сучасного світу і його змін (Документи Другого Ватиканського Собору, 1996, с. 5). І справді, у Душпастирській конституції про Церкву в сучасному світі «*Gaudium el spes*» («Радість і надія») сформульоване завдання Католицької церкви – розпізнавати знаки часу й пояснювати їх у світлі Євангелії, відповідати на вічні питання людини в зрозумілий для кожного покоління спосіб (Документи Другого Ватиканського Собору, 1996, с. 501).

Тож одним із ключових питань, які актуалізував Другий Ватиканський Собор, стала необхідність змінити зовнішню форму апостольства відносно потреб часу. Папа Іван XXIII наголошує на тому, що суть давньої науки Католицької церкви повинна залишатися незмінною, адже це засади віри, але зовнішня «одежа» має бути такою, якою послуговується модерна людина (Перун, 2004, с. 71).

У 1963 р. Другий Ватиканський Собор прийняв Декрет про засоби соціальної комунікації «*Inter Mirifica*» («З-поміж дивовиж»). Слід зауважити, що саме в цьому Декреті вперше запроваджено поняття «соціальна комунікація» (Перун, 2004, с. 75).

У документі Католицька церква розглядає засоби масової комунікації, як важливий чинник формування громадської думки, тож наголошує на відповідальності, яку несуть перед суспільством учасники цієї сфери соціальних комунікацій і формулює основні правила, якими вони повинні керуватися у своїй діяльності. Варто зазначити, що висловлені правила тісно переплітаються із сучасними стандартами журналістики (оперативність, верифікація даних, об'єктивність тощо).

Крім цього, Декрет постановляє, що Католицька церква мусить навчати людей, як правильно використовувати засоби соціальної комунікації, щоби вони не завдавали шкоди суспільству через поширення неправдивої інформації, нав'язування відчуття вседозволеності та інші негативні впливи. Декретом запроваджується Всесвітній день комунікації, який щорічно відзначають ще із

6 травня 1967 р. У цей день єпископи через свої послання та проповіді пояснюють людям їхні обов'язки у сфері соціальних комунікацій, закликають до молитов за успішне апостольське служіння Католицької церкви в цій сфері та до грошової пожертви для підтримання церковних медіапроектів.

Після Другого Ватиканського Собору Католицька церква почала активно використовувати медіа у своїй діяльності, вважаючи це не лише додатковою перевагою, але і прямим обов'язком. Папа Павло VI в Апостольському посланні «*Evangelii Nuntiandi*» («Радість Євангелія») наголосив, що завдяки ЗМІ, які постійно вдосконалюються, церковне вчення можуть почути мільйони людей, тому «церква б завинила перед своїм Господом, якби не скористалася цими могутніми засобами» (Перун, 2004, с. 297).

Тож на початку 1990-х рр., з активним поширенням інтернету, Католицька церква не залишилася осторонь наукового й технічного прогресу та почала здійснювати свою місію способом, пристосованим до тодішньої доби.

Папа Іван Павло II назвав інтернет новим форумом для проголошення Євангелія, спираючись на первісне значення слова «форум» у культурі Давнього Риму: «громадське місце, де вирішують політичні та ділові справи, відправляють релігійні обряди й де минає все суспільне життя городян» (Перун, 2004, с. 418). Папа наголошував, що Католицька церква повинна прийняти «виклик», який їй кидає світ кіберпростору і зайняти своє питоме місце на цьому «форумі».

Римський Архієрей також зазначив, що в епоху нової медіакультури вже не достатньо просто використовувати ЗМІ, щоби поширювати християнське послання. Треба освоїти специфіку і принципи роботи кіберпростору, аби «вбудувати це послання до “нової культури”, зробити церковне вчення її невід'ємним елементом» (Перун, 2004, с. 341).

Католицька церква звертає увагу й на небезпеки активного використання інтернету: нескінченний потік інформації дає знання, але не навчає цінностей, змінює сприйняття часу і простору, привертає увагу лише до матеріального й доступного, дає відчуття всездозволеності і скороминучості, зменшує в суспільства відчуття власного обов'язку та відповідальності (Перун, 2004, с. 419). Проте у своїх документах наголошує, що через страх перед новітніми технологіями чи негативи, якими загрожує інтернет, неприпустимо відмовлятися від його використання, адже він натомість

пропонує безліч позитивних можливостей, що сприятимуть Католицькій церкві в здійсненні її місії.

Новий етап розвитку вебсервісів розпочався із появою концепту Web 2.0. Це поняття 2004 р. в наукові кола ввів Тім О'Рейллі. Системи Web 2.0 спроектовані за методикою, згідно з якою, збільшення користувачів та заповнення інформацією покращують роботу цих систем. Основною рисою концепту Web 2.0 є використання «колективного інтелекту», тобто залучення користувачів до створення, поширення й багаторазового використання контенту (O'Reilly, 2005). Тож із появою цього концепту відбулося масове втягнення людей до всесвітньої павутини.

Католицька церква сприйняла новий світ кіберпростору як виклик, спробу «використати нові можливості для того, щоби сповіщати євангельське послання» (Перун, 2004, с. 418). Зокрема, УГКЦ, не відкидаючи усталених і традиційних засобів для здійснення своєї місії, перейшла до формату Web 2.0 і розгорнула широкую стратегію комунікації в онлайн-просторі.

Традиційні ЗМІ УГКЦ поступово почали створювати свої сайти й публікувати матеріали в інтернеті, утворюючи в такий спосіб «кросмедіа» (Різун, Шевченко, 2018, с. 7).

Одним із перших періодичних видань УГКЦ, що поширює також електронну версію на своєму сайті, є журнал «Місіонар». Цей часопис ченців Василіянського Чину УГКЦ «Місіонар» заснований митрополитом Андреем Шептицьким 1897 р. «Ми посланці – місіонари Ісуса Христа, несемо людям Боже слово, Божу правду й Боже милосердя, для старого й малого, для ученого й неученого, для всіх, що хочать нас приймати й Богові служити. Нехай цей Місіонар іде до всіх вас, любі браття, а ви його читайте», – зазначається у вступному слові першого числа видання (Лозинський, 2004). 2012 р. редакція вирішила випускати журнал також в електронній версії¹, з нагоди 115-річчя з дати його виходу.

«Місіонар», окрім новин із життя УГКЦ та Василіянського Чину, подає також ґрунтовні богословські статті, матеріали на морально-етичні та суспільно важливі теми. Значне місце у виданні займає церковно-історична тематика.

Важливим у цьому контексті є також аналітичний журнал «Патріярхат», створений 1967 р. в США активними прихильниками патріархальних ідей Блаженнішого Йосифа Сліпого. У 2002 р.

¹ Український католицький часопис «Місіонар». [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://misionar.in.ua> (дата звернення: 12.12.2020).

редакцію перенесли до України, а у 2004 р. – заснували сайт видання². Автори журналу здійснюють аналіз суспільно-релігійних подій сьогодення через вивчення історії, документів, також через спілкування із церковними діячами та експертами.

В архіві видання збережені повні електронні версії випусків 1967-1996 рр. Із 2012 р. редакція змінила політику оприлюднення матеріалів в інтернеті. Лише 1–2 публікації із номера поширюють на сайті повністю, у решті випадків – висвітлюють тільки назву матеріалу, автора і вступ або анотацію. Це спонукає читачів купувати друковане видання, щоби прочитати повні версії публікацій.

Варто згадати деякі із молодіжних ЗМІ УГКЦ, котрі містять аналітичні матеріали та публікують електронні версії видань в інтернеті: молодіжний часопис Самбірсько-Дрогобицької єпархії «З любов'ю у світ», часопис Дрогобицької духовної семінарії блаженних священномучеників Северина, Віталія та Якима «Слово». Також в інтернет-площині збережений архів журналу для молоді Львівської семінарії «Пізнай правду» за 2002–2009 рр., молодіжного часопису Василіянського інституту філософсько-богословських студій у Брюховичах «Господь і я» за 2005–2016 рр., видання Молодіжної комісії Івано-Франківської єпархії «Світло правди» за 2008-2017 рр. та інші.

В онлайн-площині діють інтернет-радіо УГКЦ, що виконують функцію не лише інформування суспільства про життя Католицької церкви та транслявання богослужінь, але й роз'яснення церковних обрядів, засад віри, катехизму тощо.

Радіо «Дзвони» було засноване 1996 р. в Івано-Франківську єпископом Миколою Сімкайлом із метою поширення вчення УГКЦ у постатеїстичному суспільстві. У 2006 р. директором став о. Софрон Зелінський із монашого Згромадження Воплоченого Слова, який набрав нову/власну команду працівників та почав якісно новий етап у розвитку радіо. З того часу на радіо «Дзвони» не лише регулярно подавали світські та релігійні новини, проводили культурні та освітні програми, транслювали богослужіння, але й пояснювали значення літургії, Святих Таїнств, Катехизму, запрошували священників для оголошення проповідей та наук

² Греко-католицьке аналітичне видання «Патріярхат». [Електронний ресурс]. Доступно за: <http://www.patriyarkhat.org.ua> (дата звернення: 12.12.2020).

для слухачів. А з 2010 р. радіо функціонує не лише на радіохвилі, але й в інтернеті³.

2015 року внаслідок реорганізації радіо «Воскресіння» утворилося цілодобове інтернет-радіо «Воскресіння. Живе радіо»⁴. Очільником його став керівник Департаменту інформації УГКЦ о. Ігор Яців. Вебресурс пропонує п'ять паралельних каналів мовлення з різним наповненням та має можливість здійснювати комбіновану онлайн-трансляцію (відео та аудіо).

Оскільки формат радіо передбачає саме мовлення в інтернеті, то «Воскресіння. Живе радіо» спрямоване насамперед на залучення молодшої аудиторії. Проте медіа пропонує також окремі програми для дітей («Вечірня колісанка») та дорослих («Етнологіка», «Екологіка»). Концепція радіо скерована як на церковну, так і на загальносуспільну аудиторію українців, тому воно висвітлює не лише церковну тематику, але і спортивну, музичну, політичну та інші.

З листопада 2019 р. в режимі інтернет-радіо функціонує також тернопільське радіо «Світанок»⁵, що пропонує слухачам трансляції богослужінь із коментарями, передачі про історію Католицької церкви, про католицьких святих, а також роздуми над уривками Біблії.

2013 р. Патріарша курія УГКЦ заснувала суспільно-релігійний проєкт «Живе ТБ». Сьогодні це одне із найпопулярніших мас-медіа УГКЦ в інтернеті. Інтернет-телебачення має офіційний сайт⁶ та канал на відеохостингу Ютуб⁷. «Живе ТБ» регулярно здійснює онлайн-трансляції богослужінь та інших церковних подій, а також створює спеціальні проєкти й документальні стрічки («Відкрита Церква», «Жива парафія», «Ті, що вірні» тощо). Відео із ютуба розміщують на офіційному сайті «Живого ТБ», на офіцій-

³ Радіо «Дзвони». [Електронний ресурс]. Доступно за: <http://radiomap.eu/ua/play/dzvony> (дата звернення: 12.12.2020).

⁴ Радіо «Воскресіння. Живе радіо». [Електронний ресурс]. Доступно за: <http://reradio.com.ua> (дата звернення: 12.12.2020).

⁵ Християнське онлайн-радіо «Світанок». [Електронний ресурс]. Доступно за: <http://www.radiosvitanok.org.ua> (дата звернення: 12.12.2020).

⁶ Онлайн-телебачення УГКЦ «Живе ТБ». [Електронний ресурс]. Доступно за: <http://zhyve.tv> (дата звернення: 12.12.2020).

⁷ Ютуб-канал «Живого ТБ». [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://www.youtube.com/channel/UCsr-R-8PMxZv9Ckbgmyb3Bw> (дата звернення: 12.12.2020).

ній сторінці Патріарха в соціальній мережі «Фейсбук» та на інших вебресурсах, а також транслюють на загальнонаціональних каналах-партнерах («5 канал», «Еспресо», «24 канал» та інші).

Отож, на початку XXI ст. в інтернеті розпочали свою діяльність кросмедіа УГКЦ. Серед функцій, що вони виконують, можемо назвати такі: інформаційно-пізнавальна, презентаційна, об'єднавча, рекреаційна та інші. Також ці інтернет-джерела відіграють значну роль у безперервному навчанні й катехизації. У 1990 р. Папа Іван Павло II в «Християнському посланні в комп'ютерній культурі» наголошує на важливості того, що штучна пам'ять комп'ютерів дає змогу зберігати такий масив інформації. Він називає це свідченням постійної «присутності посеред нас люблячого Отця» (Перун, 2004, с. 315), адже завдяки інтернету люди мають широкий і постійний доступ до вчення Католицької церкви.

Із появою концепту Web 2.0 УГКЦ також почала засновувати власні мережеві видання. Український дослідник Борис Потятиник наголошує на відокремленні таких медіа від традиційних чи кросмедіа, адже «медійний ландшафт» інтернет-площини зовсім інший. Він має власні унікальні «приваби», які слід використовувати (Потятиник, 2010, с. 30).

Серед, власне, онлайн-ресурсів УГКЦ звертає особливу увагу на активну і професійну діяльність офіційних вебсайтів. Про це свідчить, зокрема, постанова Синоду Єпископів 2010 р., у якій правлячим архієреєм УГКЦ рекомендується призначити відповідальну кваліфіковану особу за роботу прес-служби їхніх єпархій та екзархатів.

До офіційних вебресурсів УГКЦ насамперед відносимо Офіційний сайт УГКЦ⁸, Інформаційний ресурс УГКЦ⁹, Медіаресурс УГКЦ¹⁰ та Сайт офіційних документів УГКЦ¹¹. Також на Офіційному сайті УГКЦ зібрані посилання на всі інтернет-ресурси УГКЦ: сайти архієпархій, єпархій, екзархатів, комісій, навчальних закладів, згромаджень, громад тощо.

⁸ Офіційний сайт УГКЦ. [Електронний ресурс]. Доступно за: <http://www.ugcc.org.ua> (дата звернення: 12.12.2020).

⁹ Інформаційний ресурс УГКЦ. [Електронний ресурс]. Доступно за: <http://news.ugcc.ua> (дата звернення: 12.12.2020).

¹⁰ Медіаресурс УГКЦ. [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://ugcc.tv> (дата звернення: 12.12.2020).

¹¹ Офіційні документи УГКЦ. [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://docs.ugcc.ua> (дата звернення: 12.12.2020).

Офіційний сайт УГКЦ існує з 2004 р., проте через активний розвиток інтернету та переважаність офіційного сайту у 2012-2013 рр. Департамент інформації УГКЦ вирішив створити комплексний інтернет-портал, до складу якого увійшли окремі вебресурси, щоби розділити канали комунікації. Так виник Медіаресурс УГКЦ, Інформаційний ресурс УГКЦ, а згодом – сайт офіційних документів УГКЦ.

Метою Інформаційного ресурсу є оприлюднення актуальної інформації про життя УГКЦ. Протягом дня на сайті публікують орієнтовно 7-9 новин. Для поширення мультимедійних матеріалів, зокрема, онлайн-трансляцій та відеозаписів богослужінь, Департамент інформації створив Медіаресурс УГКЦ.

Сайт офіційних документів УГКЦ з'явився у вересні 2019 р. Творчі ресурсу додають, як сучасні документи УГКЦ, так і давні. Один із перших документів, опублікованих на цьому вебсайті, датований 1987 р. Департамент інформації звертається до користувачів із проханням надсилати офіційні документи УГКЦ, яких немає на сайті, щоби розширювати базу даних. Сайт містить вбудований внутрішній пошук та окрему спеціальну форму, де можна знайти документи за категоріями, роками оприлюднення, видавцями та авторами.

Основна мета офіційних ресурсів – представництво УГКЦ в інтернеті, висвітлення її структури, діяльності, основних засад функціонування, тобто виконання інформативно-презентаційної функції.

Дослідниця Наталія Гадьо зазначає, що ця функція була недосяжною для преси через обмеження паперовою площею й тиражем. У нових медіа це фактичне обмеження зникає. До того ж мережеві ЗМІ дають можливість використовувати гіпертекст – посилання на інші вебсторінки, закодовані в знаках, частинах тексту чи інших елементах. У такий спосіб гіпертекстуальність дозволяє створити повноцінний бекграунд, відобразити цілісну картину в максимально стислому вигляді.

Також важливим елементом для ефективної презентації є оперативність. Для інтернету зникає поняття дедлайну: не потрібно чекати випуску новин чи свіжого номера газети. Повідомити суспільству важливу новину в мережі можна в будь-яку хвилину. Тож, завдяки оперативності, як властивості інтернет-середовища, Церква може миттєво поширювати інформацію про церковні події, висловлювати власну позицію з питань, що хвилюють сус-

пільство в цей момент, залишаючись у такий спосіб постійно присутньою в інформаційному просторі.

Публічно висловлюючи свою позицію щодо суспільно-важливих питань та подій, оперативно поширюючи інформацію про свою діяльність, УГКЦ творить свій образ в очах суспільства. Автори праці «Церква й медіа. 7 кроків до порозуміння» наголошують на важливості такої самопрезентації, адже демонстрація Церкви через світські медіа часто породжує хибні стереотипи, оскільки вони цікавляться релігією лише «на рівні її зовнішніх проявів, діяльності певних носіїв або ж релігійних спільнот» (Бабинська, 2012, с. 22). Про духовність та Церкву, як сакральну духовну інституцію говорять мало, незрозуміло й некомпетентно. Так виникають стереотипи щодо Церкви, як інституту, що задовольняє соціальні, психологічні й навіть матеріальні потреби людини, чи, як комерційної та політизованої структури.

Проте Глава УГКЦ Святослав Шевчук в інтерв'ю із поетом та письменником Сергієм Жаданом говорить про те, що Церква – це передусім спільнота людей, між якими панує глибока єдність, а лише потім – інституція. Відповідно до культурного періоду життя людства ця спільнота самостійно визначає форму своєї інституційності, яка буде сприяти її існуванню. «Спільнота є первинною», – наголошує Святослав Шевчук (Бог і машини, 2020).

Саме активна самопрезентація дає можливість доносити до суспільства правдиву інформацію про вчення Церкви й засади її функціонування та боротися зі штампами/стереотипами.

Серед молодіжних онлайн-медіа УГКЦ провідне місце займає вебресурс «ДивенСвіт». На сайті вказано, що протягом 2019 р. аудиторія цього інтернет-медіа зросла на 190 тисяч унікальних користувачів, порівняно із попереднім роком, і перетнула позначку в мільйон.

Інформаційно-пізнавальне видання «ДивенСвіт» з'явилося 2010 р. під патронатом Патріаршої комісії в справах молоді УГКЦ під гаслом: «Ви можете жити так, ніби все на цьому світі диво!». Голова комісії, о. Ростислав Пендюк називає цей сайт спробою погляду на Божий світ очима молодої людини, адже розвитком видання займається група юних волонтерів. «Ми не плануємо ані тепер, ані в майбутньому творити якусь конкуренцію відомим сайтам, зокрема, соціальним мережам. Ми хочемо запропонувати християнам, насамперед молодим, разом шукати відповідь на питання про те, якою повинна бути поведінка інтернет-користувача? Хочемо всі разом відкривати добрі і світлі сторони Інтернету,

свідомо відкидаючи увесь негатив» (Молодь отримала, 2010). Тож у своїй діяльності видання всебічно використовує можливості цифрової онлайн-платформи.

«ДивенСвіт» пропонує користувачеві новини з життя Церкви, сфери освіти, науки, політики, культури, мультимедійні матеріали, форуми для комунікації. Усі матеріали поділені на 4 рубрики: «Актуально», «Статті» (з підрубриками «Церква: просто і зрозуміло», «Поради», «Рецензії», «Стосунки» та ін.), «Блоги» та «Медіа» (підрозділи рубрики: «Аудіо», «Відео», «В кіно» та «Пісенник»). Також на сайті відокремлений розділ «Софт», де презентуються деякі мобільні додатки УГКЦ, та «Події», який розповідає про молодіжні церковні зустрічі, мандрівки, вказуючи дату та місце проведення, організатора та короткий опис, з можливістю додати її до свого Гугл календаря.

На вебресурсі «ДивенСвіт»¹² також широко представлена біблійна тематика. Медіа створило та активно проводить такі проекти, як «ДивенСвіт Біблія», «Святе Письмо з розважаннями» та «Біблійна Школа». У межах цих проектів «ДивенСвіт» публікує повну електронну та інтерактивну версію Святого Письма, додає ексклюзивні переклади авторитетних коментарів для пояснення його фрагментів та кожного дня поширює розважання над уривками Апостола та Євангелія, що передбачені літургійним календарем.

Протягом останніх років активно почали розвиватися також блоги й персональні сторінки духовенства в соціальних мережах.

Як приклад можна навести особистий вебсайт о. Юрія Щурка, очільника кафедри Біблійних наук Філософсько-богословського факультету Українського Католицького Університету (далі – УКУ) «Жити Словом»¹³, присвячений біблійній тематиці. Священник поширює відео із рубрики «Недільне Євангеліє»¹⁴, яку він веде на «Живому ТБ», записи лекцій в УКУ та відеоролики із

¹² Молодіжний християнський сайт «ДивенСвіт». [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://dyvensvit.org> (дата звернення: 12.12.2020).

¹³ Вебсайт о. Ю.Щурка «Жити Словом». [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://zhyty-slovom.com> (дата звернення: 12.12.2020).

¹⁴ Проект «Недільне Євангеліє» на «Живому ТБ». [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://zhyve.tv/projects/28-nedilne-vangeli> (дата звернення: 12.12.2020).

особистого ютуб-каналу¹⁵. Також на сайті ведеться спеціальний проєкт «Lectio Divina», у межах якого о. Юрій щоденно публікує уривки з Біблії, їхні трактування та подає конкретну інструкцію щодо правильної підготовки до читання Святого Письма, праці над текстом та втіленням біблійної науки в життя.

Комунікація у соціальних мережах, особливо важлива в контексті діяльності церковних громад. Сьогодні на сайтах громад здебільшого публікують лише поодинокі новини, оголошення, розклад богослужінь і катехизації. Для активної діяльності та згуртування громади слід також використовувати унікальні можливості інтернету: розсилка сповіщень, анонсів, нагадувань, приватні онлайн-бесіди мирян зі священниками, чати для спілкування між самими мирянами, сегментування контенту для загального користування та для зареєстрованих користувачів. Можемо припустити, що сайти громад будуть розвиватися і вдосконалюватися, проте наразі віртуальне спілкування між вірними найбільшою мірою відбувається на сторінках парафіяльних священників у соціальних мережах.

Таке внутрішнє онлайн-спілкування греко-католиків сприяє єднанню церковної спільноти, адже в інтернет-просторі люди немовби сідають за «великий круглий стіл», де панує рівність і співпраця (Перун, 2004, с. 96). Проте Католицька церква наголошує на тому, що інтернет є знаряддям, а не самоціллю, тож комунікація вірних не повинна обмежуватися лише онлайн-платформою. Важливо «перепроводити їх з уявного кіберпросторового світу в реальний світ християнської спільноти» (Перун, 2004, с. 419).

Окремим напрямом у комунікаційній стратегії УГКЦ в інтернеті вважаємо комунікацію через ключових постатей.

У цьому контексті можемо згадати особистість Блаженнішого Любомира Гузара, Предстоятеля УГКЦ у 2001–2010 рр., якому належить фраза: «Якби Ісус Христос сьогодні був, я певний, що він використовував би Інтернет» (Білозерська, 2011). Патріарх часто з'являвся в медіапросторі, спілкувався з журналістами в інтерв'ю та на пресконференціях і наголошував на важливості для Католицької церкви перебувати в комунікаційному просторі.

Нинішній Голова УГКЦ, Блаженніший Святослав Шевчук також активно діє в інформаційному полі, оперативно та чітко висловлює офіційну позицію УГКЦ щодо болючих питань часу

¹⁵ Ютуб-канал о. Ю. Щурка. [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://www.youtube.com/user/yuriyshchurko> (дата звернення: 12.12.2020).

та найважливіших подій у країні та світі. Особливо зросла роль УГКЦ під час Євромайдану 2013–2014 рр., коли Блаженніший Святослав від імені УГКЦ став на підтримку народу й засудив насилля щодо людей, які вийшли на Майдан.

Також і сьогодні Святослав Шевчук висловив позицію УГКЦ щодо запобігання поширення коронавірусу в Україні. Патріарх засвідчив готовність УГКЦ надати свої храми та монастирі для використання у якості лікарень, закликав вірних залишатися вдома й долучатися до богослужінь через онлайн-трансляції, а єпископам та священникам надав рекомендації щодо служіння й діяльності під час карантину. Щоб у людей не було нагальної потреби фізично перебувати в храмі, УГКЦ звільнила своїх вірних від обов'язку брати участь у літургії і приймати причастя щонеділі та сповідатися під час Великого посту.

6 квітня 2020 р. відбулася зустріч Президента України Володимира Зеленського з Блаженнішим Святославом Шевчуком для узгодження співпраці державних та церковних органів щодо боротьби із поширенням епідемії коронавірусу. Зокрема, на зустрічі обговорювалося питання щодо святкування Великодніх свят в умовах карантину. Держава надала можливість провести пасхальні богослужіння, а УГКЦ зобов'язалася забезпечити людей усім необхідним для святкування Великодня вдома. Тож цього року УГКЦ спонукала своїх вірних долучатися через онлайн-трансляції не лише до великодніх богослужінь, але й до освячення лози та великодніх кошиків. Держава надала релігійним організаціям медійний простір для онлайн-трансляцій (на телеканалах UA: Суспільне мовлення) богослужінь під час періоду карантину. Зокрема, УГКЦ із березня 2020 р. має можливість трансляції недільної літургії з Патріаршого собору Воскресіння Христового, щонеділі з 11:30, які можна переглянути як онлайн, так і в записі на сайті каналу.

Як бачимо, у час карантину, зумовленого пандемією коронавірусу, УГКЦ перейшла до дистанційного формату діяльності, активно використовує, зокрема, можливість інтернету передавати інформацію в реальному часі і просторі через стріми та онлайн-трансляції.

Також упродовж останніх років УГКЦ створила низку мобільних додатків для спрощення доступу до свого вчення.

У листопаді 2018 р. Патріарша комісія у справах молоді та Комісія у справах мирян УГКЦ запустила безкоштовний застосунок «Спільноти» для мобільного телефону, що доступний для заванта-

ження на платформах Android та iOS. Завдяки доступ до геоданих, він показує на карті громади та осередки УГКЦ, які розташовані неподалік від користувача. У мобільному додатку наявна також функція пошуку та відстеження обраних громад чи спільнот.

Цей додаток створений на основі інтернет-проєкту «Інтерактивна карта УГКЦ»¹⁶, який презентував Департамент інформації УГКЦ у 2016 р. в рамках Року Божого милосердя (2015–2016 рр.). Початковою метою було нанести позначки сакральних об'єктів, у яких відкрито Двері Божого милосердя. Та під час розробки автори вирішили розширити проєкт і вказати на карті розташування всіх храмів, каплиць, монастирів, навчальних закладів, музеїв, громад УГКЦ в Україні та за її межами, додаючи світлини й довідкову інформацію (історія об'єкту, розклад богослужінь та контактні дані). До наповнення карти Департамент інформації УГКЦ залучає всіх користувачів, які надсилають інформацію та ілюстративні матеріали на електронну пошту. Станом на березень 2020 р. кількість позначок становила 3018.

2014 р. волонтери із Молодіжної та Літургійної комісії УГКЦ створили безкоштовний мобільний додаток «ДивенСвіт Календар УГКЦ». Автор і розробник проєкту – Андрій Мартинишин. Застосунок пропонує користувачам інтерактивний церковний календар. До кожного дня підбрано літургійні тексти, передбачені літургійним календарем УГКЦ, а також розміщено біографії святих, чию пам'ять вшановують у цей день, та уривки із творів Отців Церкви. Проєкт функціонує не лише як мобільний додаток, але й в онлайн-форматі на спеціальному сайті¹⁷.

У співпраці із Патріаршою комісією в справах молоді УГКЦ у 2015 р. вебресурс «ДивенСвіт» розробив також мобільний застосунок «ДивенСвіт Довідник». Автор проєкту – Максим Гонтар. Мобільний додаток подає список молодіжних спільнот УГКЦ у всіх архієпархіях та екзархатах і їхні контактні дані.

Катехитична комісія Києво-Галицького Верховного Архієпископства УГКЦ (далі – КГВА УГКЦ) створила проєкт «тривимірний» молитовника для людей із поганим зором: тексти шрифтом Брайля, видання зі збільшеним кеглем та аудіомолитовник. Записи молитов, які здійснили в студії «Воскресіння. Живе радіо»,

¹⁶ Інтерактивна карта УГКЦ. [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://map.ugcc.ua> (дата звернення: 12.12.2020).

¹⁷ ДивенСвіт Календар УГКЦ. [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://calendar.dyvensvit.org> (дата звернення: 12.12.2020).

можна безкоштовно послухати та завантажити на сайті Катехитичної комісії КГВА УГКЦ. Окрім цього, для Android та iOS 2013 р. розробили мобільний додаток «Молитовник/Ukrainian Prayers». Електронне видання дозволяє обрати довільний розмір кегля, та з 2018 р. – прослухати аудіозаписи найважливіший молитов.

Ще один молитовник УГКЦ для мобільних пристроїв з'явився 2017 р. Автор проєкту Юрій Галаван розробив додаток в Івано-Франківську з Благословення Архієпископа й Митрополита Кира Володимира (Війтишина) та за підтримки отців Василіян. Проєкт містить тексти молитов, розділених за категоріями («Акафісти», «Молитви до святих», «Молитви за Україну»), християнських пісень («Воскресні пісні», «Колядки та щедрівки», «Пісні до Богородиці»), притч і духовних повчання. У додатку можна налаштувати нагадування щодо молитов на певну годину. «Молитовник УГКЦ» функціонує також на інтернет-сайті¹⁸ та перекладений на англійську, польську і російську мови.

У 2018 р. Катехитична комісія КГВА УГКЦ створила 4 мобільні гри для дітей віком 3–10 років на основі відомих біблійних сюжетів: «Створення світу», «Ноїв ковчег», «Мойсей і 10 Заповідей», «Різдво Христове». Кожен застосунок складається із трьох розділів: ілюстрована розповідь біблійного уривка, 3 інтерактивні гри та рубрика «Чи знаєш ти?». Такі ігри сприяють ефективнішій катехизації дітей, а також розвитку їхньої уваги, логіки та дрібної моторики.

Отже, якщо підсумувати сказане вище, можна дійти до таких висновків. УГКЦ, розуміючи важливу роль, яку відіграє інтернет у житті сучасного суспільства, вплив, який він здійснює на людей, а також нові можливості, які він надає, виявляє активну позицію щодо комунікації в інтернет-площині. Цю позицію Католицька церква декларує у своїх документах, постановах, а також засвідчує її стрімким розвитком своєї діяльності в інтернеті.

Сьогодні УГКЦ розвиває комунікаційну стратегію в таких напрямках:

- поширення матеріалів із традиційних ЗМІ УГКЦ в інтернеті, щоб охопити ширшу аудиторію;
- створення офіційних вебресурсів УГКЦ, які виконують презентаційну функцію, їх регулярне наповнення та професійна діяльність;

¹⁸ Католицький молитовник. [Електронний ресурс]. Доступно за: <http://www.praycatholic.org> (дата звернення: 12.12.2020).

- заснування тематично спрямованих онлайн-видань для ефективнішої співпраці із конкретною групою вірних, зокрема молоддю, та компетентного висвітлення й роз'яснення основних засад віри, догм, обрядів УГКЦ;
- діяльність особистих блогів та персональних сторінок у соціальних мережах із метою встановлення більш особистісного контакту зі своїми вірними та підтримування двостороннього зв'язку;
- комунікація через ключових постатей для виявлення офіційної позиції УГКЦ;
- використання новітніх ІТ-технологій та створення мобільних додатків, щоби зробити вчення УГКЦ більш доступним для сучасної людини.

Також можемо виокремити три рівні, на яких сьогодні УГКЦ розвиває свою стратегію комунікації в інтернеті:

- комунікація між УГКЦ та світом, формування образу УГКЦ через активну самопрезентацію;
- комунікація між УГКЦ та її вірними, яку вона намагається розширити та зробити більш відкритою;
- внутрішня комунікація між самими греко-католиками, яка більшою мірою сьогодні відбувається в соціальних мережах, а в перспективі – на сайтах громад.

Посилання

Бабинська, С. та ін. (2012) *Церква і медіа. Сім кроків до порозуміння*. Ездра.

Білозерська, О. (2011) *Блаженніший Любомир: «Якби Ісус Христос сьогодні був, я певний, що він використовував би Інтернет»*. [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://bilozerska.livejournal.com/522841.html> (дата звернення: 06.12.2020).

Гадьо, Н. (2014), «Католицька Церква і комунікація: від слова до онлайну». *Теле- та радіожурналістика*. 2014. № 13. с. 182–191.

Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції, Декрети, Декларації (1996). Львів: «Свічадо».

Жадан, С. (2020) *Бог і машини. Інтерв'ю Жадана з главою УГКЦ Святославом: епоха постправди, роботизація світу і релігія в 2020 році*. [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/zhadan-i-glava-ugkc.html> (дата звернення: 06.12.2020).

Лозинський, М. (2004), «Часопис «Місіонар» – друкований апостол українського народу (1897–1944)», *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. Вип. 25. С. 330–333.

Перун, М. (2004) Церква і соціальна комунікація: *Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа*. Львів: Вид-во Українського Католицького Університету.

Потятиник, Б. В. (2010) *Інтернет-журналістика*. Львів: ПАІС.

Різун, В.В. та ін. (2018) *Кросмедіа: контент, технології, перспективи*: моногр. / авт. кол.: В. В. Різун, В. Е. Шевченко, Л. П. Федорчук. ВПЦ «Київський університет».

Релігійно-інформаційна служба України (2010) *Молодь отримала новий майданчик для спілкуванні в Інтернет*. [Електронний ресурс]. Доступно за: https://risu.ua/molod-otrimala-noviy-maydanchik-dlya-spilkuvannya-v-interneti-sayt-divensvit_n42000 (дата звернення: 20.12.2020).

Сапеляк, А. (1967) *Українська Церква на II Ватиканському Соборі*. Рим: Буенос-Айрес.

O'Reilly, T. (2005) *What Is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software*. [Електронний ресурс]. Доступно за: <https://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive> (дата звернення: 02.12.2020).

References

Babynska, S. et al. (2012) *Tserkva i media. Sim krokiv do porozuminia*. Ezdra.

Bilozerska, O. (2011) *Blazhennishyi Liubomyr: «Iakby Isus Khrystos sohodni buv, ya pevnyi, shcho vin vykorystovuvav by Internet»*. [online]. Available at: <https://bilozerska.livejournal.com/522841.html> [Accessed 6 December 2020].

Dokumenty Druhoho Vatykanskooho Soboru. Konstytutsii, Dekrety, Deklaratsii (1996). Lviv: Svichado.

Hado, N. (2014), «The Catholic Church and Communication: from Word to Online», *Tele- ta radiozhurnalistyka*, no. 13. [online] Available at: <http://old.journ.lnu.edu.ua/vypusk7/zmist-13.htm> [Accessed 02 December 2020].

Lozynskiy, M. (2004), «Chasopys «Misionar» – drukovanyi apostol ukrainskoho narodu (1897–1944)», *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya zhurnalistyka*, issue 25, pp. 330–333.

O'Reilly, T. (2005) *What Is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software*. [online] Available at: <https://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/> [Accessed 2 December 2020].

Perun, M. (2004), *Tserkva i sotsialna komunikatsiia: Naiholovnishii dokumenty Katolytskoi Tserkvy pro presu, radio, telebachennia, inter-*

net ta inshi media. Lviv: Vydavnytstvo Ukrainskoho Katolytskoho Universytetu.

Potiatynyk, B. V. (2010) *Internet-zhurnalistyka: navch. posib*. Lviv: PAIS.

Relihiyno-informatsiyna sluzhba Ukrayiny (2010) *Molod otrymala novyi maidanchyk dlia spilkuvani v Internet – sait «DyvenSvit»*. [online] Available at: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture [Accessed 20 December 2020].

Rizun, V.V. et al. (2018) *Krosmedia: kontent, tekhnolohii, perspektyvy*. Kyivskiy universytet.

Sapeliak, A. (1967) *Ukrainska Tserkva na II Vatykanskomu Sobori*. Rym: Buenos-Aires.

Zhadan, S. (2020) *Boh i mashyna. Interviu Zhadana z hlavoii UHKTs Sviatoslavom: epokha postpravdy, robotyzatsiia svitu i relihiia v 2020 rotsi*. [online]. Available at: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/zhadan-i-glava-ugkc.html> [Accessed 16 December 2020].